

ЗМАГАЛЬНІСТЬ СТОРІН ЯК ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Баранчик П.Д., здобувач

Запорізький національний університет

У статті аналізуються особливості принципу змагальності як одного з основних принципів адміністративного судочинства, з урахуванням аналізу змісту цього принципу, закріпленого в різних процесуальних кодексах, зазначається на недоліки у законодавчому врегулюванні цього принципу в Кодексі адміністративного судочинства України.

Ключові слова: адміністративне судочинство, змагальність, диспозитивність, офіційне з'ясування всіх обставин у справі, міжгалузевий принцип.

Баранчик П.Д. СОСТЯЗАТЕЛЬНОСТЬ СТОРОН КАК ПРИНЦИП АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА / Запорожский национальный университет, Украина

В статье анализируются особенности принципа состязательности как одного из основных принципов административного судопроизводства, с учетом анализа содержания этого принципа, закреплённого в разных процессуальных кодексах, указывается на недостатки в законодательном урегулировании этого принципа в Кодексе административного судопроизводства Украины.

Ключевые слова: административное судопроизводство, состязательность, диспозитивность, официальное выяснение всех обстоятельств в деле, межотраслевой принцип.

Baranchik P.D. CONTENTIONNESS OF SIDES AS PRINCIPLE OF THE ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDING / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In the article the features of principle of contentionness are analysed as one of basic principles of the administrative legal proceeding, taking into account the analysis of maintenance of this principle, fastened in the different codes of practice, specified on failings in the legislative settlement of this principle in Code of the administrative legal proceeding of Ukraine.

Key words: administrative proceedings, competitive, discretionary, the official explanation of all the circumstances of the case, cross-sectoral principle.

Забезпечення захисту суб'єктивних публічних прав осіб від будь-яких управлінських дій незалежними судами стало складовою частиною України як правової, демократичної та соціальної держави. Дослідження основних категорій, визначених у нормах Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), якими є, зокрема, принципи, є надзвичайно актуальним, адже здійснення правосуддя в адміністративних справах є неможливим без наукового теоретичного аналізу усталених підвалин, керівних ідей будь-якої правової системи – принципів права. Положення КАС України обумовлюють необхідність постановки питання щодо новачієних поглядів на такий конституційний принцип вітчизняного судочинства, як змагальність.

У науці адміністративного процесу визначення принципів адміністративного судочинства, зокрема принципу змагальності, залишається одним із найменш розглянутих. Серед учених не існує єдиного підходу як до визначення принципу змагальності, так і до розуміння його змісту. У працях В.Б. Авер'янова, М.Р. Аракеяна, О.М. Бандурки, В.М. Бевзенка, С.В. Ківалова, А.М. Колодія, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменка, Р.О. Куйбіді, Є.В. Курінного, В.К. Матвійчука, Р.С. Мельника, О.М. Пасенюка, Ю.С. Педька, В.Г. Перепелюка, О.П. Рябченко, В.С. Стефанюка, І.О. Хара, О.І. Харитонові, В.І. Шишкіна та інших науковців найбільшу увагу приділено особливостям розгляду адміністративних справ у цілому, з огляду на засади адміністративного судочинства. Особливе місце серед принципів адміністративного судочинства посідає принцип змагальності, аналіз якого є метою даної статті.

Принцип змагальності сторін є конституційне-правовим положенням, згідно з яким сторонам, іншим особам, які беруть участь у справі, забезпечується свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Враховуючи ті зміни, які відбуваються в суспільстві, змагальність слід розглядати не лише як демократичну основу, а й як гарантію неупередженого розгляду справи адміністративним судом.

За ст.7 КАС України принцип змагальності сторін посідає четверте місце в системі принципів адміністративного судочинства, поряд із принципами диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі. У Законопроекті "Пропозиції Президента до Кодексу адміністративного судочинства України" (реєстрац. №1331 від 21.04.2005 р.) (далі – Законопроект) принцип змагальності сторін також посідав четверте місце, поряд з принципом офіційного з'ясування

всіх обставин справи. Закріплюють принцип змагальності й інші процесуальні кодекси. Так, закріплює принцип змагальності ст.10 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), ст.4-3 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), у 2001 році ст.16-1 "Змагальність та диспозитивність" було доповнено Кримінально-процесуальний кодекс України (далі – КПК України).

Враховуючи те, що КАС України поєднує відразу три принципи адміністративного судочинства – змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі, необхідним стає з'ясування питань, що є змістом принципу змагальності і які частини ст.11 КАС України регулюють принцип змагальності, а які – принципи диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі. З метою надання відповіді на ці питання необхідним є аналіз не лише вказаної норми, а й відповідних норм інших процесуальних кодексів та Законопроекту.

У Законопроекті відповідний принцип був закріплений у ст.10 і мав назву "Принципи змагальності сторін та офіційного з'ясування усіх обставин справи", тобто принцип змагальності поєднувався з принципом офіційного з'ясування усіх обставин справи. Законопроект передбачав, що розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюється на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Адміністративний суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин справи, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи. Адміністративний суд допомагає особі визначитися з доказами, що могли б підтвердити обставини, на які вона посилається. Адміністративний суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, надати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких на думку суду не вистачає. У разі ігнорування особою, яка бере участь у справі, пропозиції адміністративного суду про надання доказів, адміністративний суд вирішує справу на основі наявних доказів [1].

Відокремлюють принципи змагальності та диспозитивності ЦПК та ГПК України. Стаття 10 ЦПК України "Змагальність сторін" та ст.4-3 ГПК України "Змагальність" у своїх перших частини проголошують, що відповідні судочинства здійснюються на засадах змагальності. Подібне положення закріплює і ч.1 ст.11 КАС України, згідно з якою розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюється на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості.

Щодо надання доказів, аналогічні закріплені у КАС України положення вміщують і ЦПК, і ГПК України. За ч.2 ст.10 ЦПК України, сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають рівні права щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості. А за ч.2 ст.4-3 ГПК України сторони та інші особи, які беруть участь у справі, обґрунтовують свої вимоги і заперечення поданими суду доказами. Далі ЦПК України закріплює, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень. ГПК України подібної норми не закріплює, натомість у наступному положенні як ЦПК України, так і ГПК України майже збігаються: суд сприяє всебічному і повному з'ясуванню обставин справи: роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, попереджує про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяє здійсненню їхніх прав. Щоправда ГПК України обмежується лише створенням сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, необхідних умов для встановлення фактичних обставин справи і правильного застосування законодавства. Тобто, як бачимо, законодавець у двох кодифікованих процесуальних актах пов'язує зміст принципу змагальності зі способами надання сторонами та іншими учасниками відповідного процесу доказів для встановлення обставин відповідної справи та ролі в цьому процесі суду. Щодо закріплення подібних положень у КАС України слід назвати ч.ч.4 та 5 ст.11, відповідно до яких суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи. Суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає.

Отже, у ЦПК та ГПК України, на відміну від КАС України, роль суду більш спостережна. Адміністративне ж судочинство передбачає більш активну роль суду. У науковій правничій літературі можна зустріти протилежну думку. Так, коментуючи ч.4 ст.11 КАС України, автори

Науково-практичного коментаря КАС України за ред. С.В. Ківалова, О.М. Пасенюка та О.І. Харитонові, вказують, що сам суд у силу принципу змагальності не повинен збирати докази, але він має піклуватися про належне з'ясування обставин справи. Виключення активної діяльності суду з процесу спонукає сторони до активної процесуальної поведінки... [2, 59].

У кримінальному процесі принцип змагальності, безперечно, має значну специфіку. Як зазначає Л.М. Лобойко, принцип змагальності сторін у кримінальному процесі – це правове положення, згідно з яким двом рівноправним сторонам (обвинувачення і захист) забезпечується можливість брати активну участь у дослідженні обставин кримінальної справи перед незалежним арбітром – судом, який не може здійснювати інших функцій, окрім функції правосуддя [3, 49]. Тобто, узагальнюючи результати порівняльно-правового дослідження положень щодо змагальності, які закріплені в КАС України та у КПК України, можна запропонувати фразу, яка неодноразово згадувалась в адміністративно-процесуальній літературі, що в судовому провадженні щодо публічно-правових відносин, зокрема в адміністративному судочинстві та в кримінальному, принцип диспозитивності частково утиснуто специфічними положеннями та дією принципу офіційності [2, 61].

Для повної та остаточної картини щодо того, що слід розуміти під принципом змагальності у адміністративному судочинстві, та чи доцільним є поєднання цього принципу з принципами диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі у одній статті КАС України, проаналізуємо доктринальні положення різних процесуальних галузей права щодо принципу змагальності.

На думку А.А. Власова, принцип змагальності встановлює порядок формування матеріалів справи, фіксує активність осіб, що беруть участь у справі, в доведенні і обґрунтуванні своїх позицій в спорі, визначає роль суду в цьому процесі, гарантуючи тим самим правильне встановлення судом обставин справи та прийняття законного і обґрунтованого рішення [4, 53].

На думку В.І. Тертишнікова, даний принцип полягає у прояві у змагальній формі ініціативи та активності осіб, які беруть участь у справі, і суду при здійсненні прав і виконанні обов'язків з визначення кола обставин, що мають значення для вирішення справи, і при відборі, дослідженні та оцінці доказів, що підтверджують або спростовують ці обставини. Даний автор наполягає на тому, що його визначення принципу змагальності, на відміну від визначень, які вміщуються в інших джерелах, враховує не лише формальну, а й змістовну сторону змагальності [5, 25]. При цьому, як зазначає М.Й. Штефан, змагальністю визначається весь процес відбору (подання, витребування, залучення) фактичного матеріалу, необхідного для розв'язання судом справи, встановлюються форми, методи і способи дослідження цього матеріалу, процесуальна діяльність суб'єктів доказування, її послідовність і правові наслідки [6, 40-41].

Зміст змагальності полягає в тому, що, незалежно від виду судочинства, сторони протиставлені одна одній відповідно до своїх інтересів, і судовий розгляд справи відбувається у формі спору між ними. Це положення було відоме ще в часи Давньої Русі. У працях дореволюційних вчених-процесуалістів при характеристиці змагальності розглядалась діяльність не лише сторін, але й роль і функції суду в процесі. У подальшому процесі тлумачення цього принципу вченими все частіше пропонувалося доповнити законодавство елементами матеріальної активності суду, тобто ввести слідчі елементи в змагальність. При цьому визнавалось, що таке втручання має бути обмеженим – тільки до тих меж, поки воно не суперечить принципу диспозитивності.

Суб'єктами дійсного змагання можуть бути лише особи або їх представники, які беруть участь у справі. Усі вони мають рівні можливості для використання процесуальних засобів, необхідних для вираження та обґрунтування власних правових позицій з метою захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів. Наділення сторін рівними процесуальними правами дозволяє їм змагатися перед судом. Тобто, як зазначається в адміністративно-процесуальній літературі, змагальність існує в судових процесах, де є рівноправні сторони. Рівні права сторін для доказування своєї правоти в процесі пов'язує принцип змагальності з принципом правової рівності. Змагальність – спір, у ході якого досягається істина [7, 99].

Змагальна форма процесу має певну систему взаємопов'язаних і взаємообумовлених процесуальних повноважень, реалізація яких дозволяє, з одного боку, заінтересованим особам

обґрунтувати свої вимоги і заперечення проти них, а з іншого – встановити суду об'єктивну істину по справі.

Змагальний процес відповідає спірному характеру справ та логіці здійснення правосуддя. Змагальний процес, побудований на правовій активності осіб, які беруть участь у справі, за своєю природою є демократичним. Проте щоб не виникало жодних сумнівів у законності та об'єктивності рішення, прийнятого по справі, необхідним є дотримання такої неодмінної умови, як покладення основного обов'язку по доказуванню в процесі на заінтересованих осіб.

Протягом свого становлення поняття "змагальність" піддавалося постійним змінам та знаходилося у безпосередньому зв'язку з повноваженнями, які поклалися на суд, та, зокрема, активності суду щодо збирання доказів у справі. У 90-х роках ХХ століття, змагальність теоретично визнавалася принципом процесу, але її визначення, розуміння, практичне застосування фактично прирівнювалося до принципу рівноправності сторін у поєднанні з принципом диспозитивності, зводилося лише до змагальної форми процесу. За судом був закріплений обов'язок, не обмежуючись наданими сторонами доказами, вживати всіх заходів до повного, об'єктивного та всебічного з'ясування обставин справи і збирати докази з власної ініціативи. Нині в КАС України маємо майже тотожну за змістом норму. І якщо цивільний та господарський процеси у своїй основі мають приватноправовий спір, а тому виправданим є закріплення у відповідних процесуальних кодексах обов'язку сторін доводити перед судом свої вимоги і заперечення та покладення саме на сторони відповідальності за повноту доказового матеріалу, то предметом адміністративного судочинства є публічно-правові спори, і саме тут закріплення так званих слідчих елементів у діяльності суду є доречним та виправданим, враховуючи необхідність захисту прав та інтересів приватних осіб.

У процесуальній правовій літературі останніх десятиріч, присвяченій дослідженню цього принципу, майже одноставно визнається необхідність розмежування принципу змагальності та змагальної процесуальної форми.

Так, зазначається, що хоча ці поняття взаємопов'язані, близькі за змістом, але вони не тотожні. Зміст принципу змагальності складають права та обов'язки сторін та інших осіб у сфері судового доказування, і, у першу чергу, розподіл обов'язків по доказуванню. І хоча судове доказування займає в діяльності заінтересованих осіб значне місце, тим не менш судочинство не зводиться тільки до цього. Доказування в повній мірі здійснюється, як правило, при розгляді та вирішенні справи в першій інстанції і в меншій мірі в інших судових інстанціях, тоді як змагальність охоплює весь процес [4, 53].

Класичним розумінням змагальної процесуальної форми є така побудова процесу, в якому заінтересовані особи активні в захисті своїх прав і законних інтересів з початку і до кінця судової діяльності, а також такий порядок здійснення правосуддя, при якому весь матеріал, необхідний для правильного вирішення справи, формується виключно сторонами та іншими особами, що беруть участь у справі. Суд же в такому змагальному процесі зайнятий в основному визначенням предмета доказування, дослідженням наданих доказів і їх оцінкою. З цієї точки зору закріплення в КАС України обов'язку суду за власною ініціативою ініціювати збір недостатніх доказів, зводить нанівець весь змагальний процес. Проте, якщо прийняти до уваги, що сторони в адміністративному судочинстві не є рівними, то в даному випадку закріплення цього положення покликане врівноважити статуси сторін. Як вірно зазначає В. Шишкін, у сфері публічно-правових відносин, яким є адміністративне судочинство, сторони конфлікту об'єктивно не є і не можуть бути рівними внаслідок свого статусу в багатоманітній конструкції складових суспільства і держави [8, 20]. З цієї позиції ініціювання судом питання подання того чи іншого доказу, необхідного для вирішення конкретної справи, є тою самою дією, яка спрямована на вирівнювання процесуальних позицій сторін з метою забезпечення їх реальної рівності перед законом і судом.

Проте вказане буде вірним лише в тому випадку, якщо ст.11 КАС України буде закріплювати таке положення лише щодо подання таких доказів позивачем. КАС України ж у нинішній його редакції є порушенням змагальної форми судочинства. Тому варто змінити відповідну норму КАС України або на спостережну позицію суду, як це зроблено в ЦПК та ГПК України, або, якщо мета законодавця – врівноважити процесуальне становище сторін, – закріпити такий обов'язок суду лише щодо позивача.

У такому випадку ч.4 та 5 ст.11 КАС України будуть мати таку редакцію:

Перший варіант:

"4. Суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі.

5. Суд сприяє всебічному і повному з'ясуванню обставин справи: роз'яснює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, попереджує про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяє здійсненню їхніх прав у випадках, встановлених цим Кодексом".

Другий варіант:

"4. Суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів, що підтверджують позицію позивача, з власної ініціативи.

5. Суд повинен запропонувати позивачу подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає".

Вбачається більш виправданим закріплення саме другого варіанта, адже це сприятиме найбільш повному захисту прав та інтересів сторони, які порушені владним органом. Проте зміна положень, закріплених у ч.4 та ч.5 КАС України, потягне необхідність зміни й деяких інших норм КАС України, наприклад, ч.2 ст.69 "Подання доказів", ч.5 ст.71 "Обов'язок доказування".

У зв'язку з викладеним та враховуючи чинну редакцію ст.11 КАС України, слід погодитись з висловленою свого часу в процесуальній літературі думкою, згідно з якою, беручи участь у доказовій діяльності, суд повинен володіти так званими вказівними, інструктивними та забезпечувальними повноваженнями. У діяльності адміністративних судів, яка регламентована КАС України, можна знайти всі перелічені повноваження.

Так, відповідно до вказівних повноважень адміністративний суд може і повинен звернути увагу сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, на необхідність встановити який-небудь факт, надати додаткові докази (ч.4 ст.11, ч.2 ст.69 КАС України), на те, якими доказами може бути доведений той чи інший факт, на правила належності й допустимості доказів (ч.3 ст.70 КАС України) і т.п.

Відповідно до інструктивних повноважень адміністративний суд роз'яснює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їх право і обов'язок з надання доказового матеріалу, наслідки вчинення або невчинення певних процесуальних дій, надання або ненадання певного доказу і т.п. (ч.2 ст.69, чч.1, 2, 4, 6 ст.71 КАС України).

Відповідно до забезпечувальних повноважень суд може за клопотанням сторін або інших осіб, які беруть участь у справі, постановити ухвалу про призначення експертизи, витребування доказів, викликати і допитати свідка і т.п. (ст.ст.73, 74, 75, ч.3 ст.81 КАС України).

Для виявлення своєї активної процесуальної позиції сторона повинна активно використовувати надані їй права, тобто права сторін у процесі є обов'язковою складовою змісту змагальності. Зміст змагальності в адміністративному судочинстві становлять права сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, які закріплені чч.1, 4, 5 ст.11, ст.47, пп.1, 2, 6, 9 ч.3 ст.49, ст.56, ч.2 ст.69, ч.3 ст.71, чч.1, 2, 3, 4 ст.106, ч.6 ст.187, ч.5 ст.215, ч.5 ст.248 КАС України.

До того ж реалізації принципу змагальності сприяє належне виконання закріплених у КАС України обов'язків сторін, зокрема, обов'язку повідомляти про зміну адреси та причини відсутності в судовому засіданні (ст.40 КАС України), адже змагальна процесуальна форма не може бути дотримана за відсутності однієї зі сторін.

Реалізація тих чи інших прав сторонами потребує фіксації дій сторін, що оформлюється за допомогою певних процесуальних документів або клопотань сторін. Усе це потребує певної реакції з боку суду. Тому змістом змагальності охоплюються також повноваження суду з надання процесуальної допомоги сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі з тим, щоб юридична необізнаність сторін і відсутність у них досвіду роботи в судочинстві не могли б стати перешкодою для їх активності в змагальному процесі.

З цією метою суддя зобов'язаний сповіщати сторони та інших заінтересованих осіб про місце і час судового розгляду справи (ст.34 КАС України) і перегляд рішення (ст.190, ч.4 ст.196, ст.215 КАС України), сприяти їх ознайомленню з матеріалами справи, роз'яснювати порядок розподілу обов'язків по доказуванню і наслідки їх невиконання (ч.2 ст.69, ст.71 КАС України), витребувати ті засоби доказування, які самі сторони не можуть отримати (ч.4, 5 ст.11 КАС України), призначити судові експертизи в справі (ст.81 КАС України), роз'яснювати зміст ухвал і постанов, що виносяться ним.

Суд повинен допомагати сторонам у їх процесуальній діяльності, але не повинен при цьому вчиняти проти волі заінтересованої особи. Мабуть саме з цією метою в ч.6 ст.71 КАС України закріплено положення, згідно з яким, якщо особа, яка бере участь у справі, без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які вона посилається, суд вирішує справу на основі наявних доказів.

При реалізації процесуальної змагальності між сторонами суд повинен здійснювати контроль за тим, щоб сторони та інші особи, які беруть участь у справі, добросовісно користувалися своїми правами і виконували обов'язки (ч.2 ст.49 КАС України). У завдання суду входить також забезпечення реалізації принципу змагальності.

Дослідивши позиції науковців щодо змісту принципу змагальності, враховуючи специфіку адміністративного судочинства та зміст проаналізованих норм КАС України, можна виділити такі елементи змагальності в адміністративному судочинстві:

- 1) законодавче закріплення прав та обов'язків сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;
- 2) процесуальна активність сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, в обґрунтуванні своєї позиції в спорі;
- 3) активна роль суду та належне виконання судом вказівних, інструктивних та забезпечувальних повноважень.

Особливості дії принципу змагальності в адміністративному судочинстві, на відміну від цивільного та господарського, можна звести до наступних:

- 1) адміністративний суд може втручатися в матеріальні та процесуальні права сторін;
- 2) адміністративний суд може збирати докази за своєю власною ініціативою і в доказовій діяльності діє відповідно до вказівних, інструктивних та забезпечувальних повноважень;
- 3) матеріали та докази в справі надаються сторонами та іншими особами, що беруть участь у справі, а також витребуються судом за клопотанням сторін чи за власною ініціативою;
- 4) суд постановляє рішення по справі на підставі доказів, наданих сторонами або отриманих за їх клопотаннями чи за власною ініціативою, на підставі преюдиційних, загальновідомих фактів і фактів, що не потребують доказування;
- 5) суд не може виходити за межі позовних вимог. У цьому аспекті простежується зв'язок принципу змагальності з принципом диспозитивності, що, мабуть, і дає підставу законодавцю поєднати ці два принципи в одній статті КАС України;
- 6) обставини, які визнаються сторонами, судом перевірятися не повинні, але лише в тому випадку, якщо сторони не заперечують проти цього і в суду не виникає сумніву щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання (ч. 3 ст. 72 КАС України);
- 7) у КАС України цей принцип поєднано з принципом офіційного з'ясування всіх обставин у справі. Жодний з інших проаналізованих нами процесуальних кодексів не лише не поєднує ці принципи, а й взагалі не передбачає принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі. Це є зрозумілим, адже жодний інший процесуальний кодекс не передбачає і такої активної ролі суду у процесі збору доказів. Тобто в даному сенсі поєднання принципів змагальності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі є виправданим. Проте слід зазначити, що текстуально КАС України не поєднує ці два принципи, адже назва ст.11 звучить як "змагальність сторін, диспозитивність та офіційне

з'ясування всіх обставин у справі", тобто між двома цими принципами знаходиться ще один принцип – диспозитивність.

Отже, під принципом змагальності адміністративного судочинства слід розуміти положення, внаслідок якого на сторони покладено право та обов'язок щодо доведення обставин, на які вони посилаються в обґрунтування своїх вимог і заперечень за активної участі в цьому процесі адміністративного суду. Під час здійснення цього права та обов'язку, діяльність сторін набуває характеру змагання, а її суттю є протистояння. Усі проаналізовані процесуальні кодекси "пов'язують" принцип змагальності зі способами надання сторонами доказів та їх обґрунтуванням, та окремо врегульовують роль суду в процесі збирання доказів. У всіх процесах сторони визнаються рівними та мають рівні права щодо подання необхідних доказів, а також ініціювання клопотань з їх витребування. Проте КАС України, на відміну від інших процесуальних кодексів, закріплює більш активну роль у процесі збирання доказів суду, закріплює обов'язок суду виявляти та витребувати докази з власної ініціативи. Виходячи з аналізу змісту принципу змагальності, ст.11 КАС України присвячує врегулюванню цього принципу чч.1, 4, 5. Для приведення чч.4 та 5 ст.11 КАС України у відповідності з загальноновизнаним змістом змагальності, необхідною є зміна цих норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пропозиції Президента до Кодексу адміністративного судочинства України: Законопроект 21.04.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1037-15>.
2. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар / [Ківалов С.В., Харитонов Є.О., Харитонова О.І. та ін.]; За ред. С.В. Ківалова, О.М. Пасенюка, О.І. ХаритонОВОЇ. – К.: Правова єдність, 2009. – 656 с.
3. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: курс лекцій: навч. посібник / Л.М. Лобойко. – К.: Істина, 2005. – 456 с.
4. Власов А.А. Гражданское процессуальное право: учебник / А.А. Власов. – М.: ТК Велби, 2003. – 432 с.
5. Тертышников В.И. Гражданский процесс: конспект лекций / В.И. Тертышников. – 2-е изд., испр. и доп. – Х.: Консум, 2002. – 240 с.
6. Штефан М.Й. Цивільний процес: підручник [для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти] / М.Й. Штефан. – вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2001. – 696 с.
7. Адміністративне судочинство: підручник. – Вид. 2, перероб. і допов. / За заг. ред. Т.О. Коломоець. – К.: Істина, 2011. – 304 с.
8. Шишкін В. Конституційний принцип рівності у нормах КАС України / В. Шишкін // Право України. – 2006. – №10. – С. 20-23.

УДК 347.73: 336.71 (477)

ЩОДО СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Глуговська С.Л., здобувач

Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"

У даній статті автором встановлюються суб'єкти адміністративно-правового регулювання банківської діяльності в Україні, здійснюються визначення ролі та призначення кожного з них у системі суб'єктів, а також визначення провідного учасника цього регулювання.